

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ ԱԻԵՏԱՐԵՐԻ 50 ԹՈՒՈՅՆ

ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԱՆԻ

Հ Ր Ա Ի Է Ր

ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՂՈԹԻՑ ՆՈՒԻՐԵԼՈՒ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ՇԱԲԱԹԸ

1893 Դեկտ. 26—2 Յունվ. 1894, ըստ Յունվ. 7—14, ըստ Հատ.

Սիրելի եղբարք ի Տէր,

Շնորհք եւ խաղաղութիւն ձեզ: Միաբանական աղօթից Շաբաթին համար պատրաստութիւններ ընելու առթիւ ձեր գործակցութիւնը եւ համակրութիւնը կը խնդրենք: Այսպիսի առիթներով անցելոյն մէջ ի ձեռս բերուած օրհնութիւնը կը քաջալերէ զմեզ յուսալ աւելի առատ օրհնութիւններ: Որովհետեւ Աւետարանին դրօշը կը յոռաշրջով առաքելական այլ եւ այլ դաշտերուն մէջ, հետզհետէ աւելի մեծ կ'ըլլան ժողովներն հաւատացելոց որք միաբանութեամբ կ'աղօթեն բովանդակ երկրիս վրայ: Տէրն մեր տակաւին կ'ըսէ, «Մինչեւ հիմա բան մը չ'անդրեցիր»: Նա ունի պարգեւելու օրհնութիւններ մեծագոյն քան զորս երբեք խնդրած կամ ընդունած է իւր ժողովուրդը: Անորն է բոլոր զօրութիւնը երկնից մէջ եւ երկրի վրայ: Եւ անոր զօրութեան անսահման ճոխութիւնն Աղօթքով աւելի առատապէս պիտի յայտնուի թէ՛ Եկեղեցւոյն, թէ՛ աշխարհի:

Եղած չէ ժամանակ մը երբ Աստուծոյ ժողովուրդը աւելի պատճառ ունեցած է խնդրել Աստուծոյ օրհնութիւնը, կամ աւելի քաջալերութիւն՝ աղօթել առ Աստուած: Ամէն ուրեք դուռներ կը բացուին Աւետարանին առջեւ, մինչ անհաւատութիւնը, մոլորութիւնը եւ մեղքը արդեւ կ'ըլլան անոր յառաջդիմութեան: «Տէրոջը ձեռքը փրկելէն չկարճեցաւ, ու անոր ականջը լսելէն չձանրացաւ»: Անոր ժողովը՝ ղեան հանդիստ չկայ «մինչեւ որ անոր արդարու-

թիւնը լուսոյ պէս՝ եւ անոր փրկութիւնը բոցավառ ջահի պէս ճառագայթէ»:

Ուստի, սիրելի եղբարք, որ հաղորդ էք երկնային կոչման, երբ Նոր Տարւոյ առթիւ վերստին կը գօտեւորենք զմեզ դարձեալ ծառայել եւ հաւատարմութեամբ վկայել մեր Աստուծոյն, հրաւիրենք զիրար վերստին միաբանութեամբ ժողովուրդ Յաւիտենական Աթոռին առջեւ պալարանութեամբ եւ աղաչանօք:

Յանուն Աւետարանական Դաշնակցութեան,
Պաշտօնեայք Տէր Յիսուսի

(Սորաբերութիւն 52 պաշտօնէից Դաշնակցութեան)

ՆԻԻԹՔ ՈՐ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐՈՒԻՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ
ԱՂՈԹԻՑ ՇԱԲԱԹԻՆ ՀԱՄԱՐ
1894, Յունվ. 7-14, ըստ Հատ.

[Ուրիշ նիւթեր որ կրնան ժողովին ժամանակ թելադրուիլ տեղական պարագաներէ եւ մասնաւոր դէպքերէ՝ բնականաբար պիտի աւելցուին հաւաքեալ հաւատացելոց ժողովին առաջնորդներուն կողմանէ: Իսկ այնպիսի նիւթերու համար, զորս բառք չեն կարող արտայայտել, կրնան լինի աղօթից վայրկեաններ տրուիլ: Եթէ կարելի չըլլայ հետեւիլ ի ստորեւ նշանակուած բոլոր նիւթերուն, զէթ պարտ է հետեւիլ ընդհանուր կարգին:]

Կերպի, Յունվ. 7, ՔԱՐՈՋՔ: Պենտեկոստէին օրը տեւեռուած զօրութիւնը: Գոր. Բ. 1—4:

իւր Արարչին կը հակառակի։ Մեկնիչք ու մանք կը կարծեն թէ Աստուած միայն ցրուեց զմարդիկ, եւ ապա անոնց իրարմէ բաժնուելուն պատճառաւ ժամանակ մը յետոյ անոնց լեզուներն սկսան տարբերիլ։ Տարակոյս չկայ թէ լեզուներու եւ գաւառաբարբառներու թիւն այս կերպով շատ աւելցած է Բաբելոնի աշտարակին շինութենէն ի վեր, սակայն պէտք չէ այն սկզբամբ շարժիլ թէ Սուրբ Գրոց մէջ յիշատակուած ամէն հրաշքի համար եթէ կարելի է՝ բացատրութիւն մը գտնելու է։ Մարդիկ տեսան որ չէին կրնար իրարու լեզու հասկնալ, եւ ուստի «ճաղաքը շինելէն զաղբեցան»։

Լեզուաց այս խառնակութիւնն Ամենա-կարողին մէկ ուրիշ նպատակին ալ ծառայեց։ Անոնց յանգուզն խորհուրդը նուաճելէ զատ նա կ'ուզէր ցրուել զանոնք եւ թողալ որ զանազան ընտանիքները տիրանան այն բազմաթիւ երկիրներուն որ պարտէին մարդաբնակ ըլլալ։

Լեզուաբանք աշխարհի լեզուները կը բաժնեն երեք ճիւղերու։ սեմական, արիական (որ նաեւ հնտեւրոպական կը կոչուի) եւ դուրանեան։ Փրոֆ. Մաքս Միլլէր, որմէ բարձր հեղինակութիւն չկայ լեզուաբանութեան մէջ, կ'ըսէ, «Ոչինչ կը հարկադրէ զմեզ տարբեր սկիզբներ վերադրել դուրանեան, սեմական եւ արիական լեզուաց կազմակերպ տարիք»։ Մինչ այս երեք ճիւղերն իրարմէ մեծապէս կը տարբերին ձեւի եւ կազմութեան մասին, նմանութիւն մը կայ անոնց գլխաւոր արմատներուն մէջ։ Փրոֆ. Մաքս Միլլէր կ'ըսէ, «Կարելի է մինչեւ իսկ այժմ արմատներ ցուցնել որ զանազան փոփոխութեամբք եւ տարբերութեամբք գործածուած են երեք ճիւղերուն մէջ ասոնց բաժնուելէն ի վեր»։ Այս կը համաձայնի Սուրբ Գրոց պատմութեան թէ բոլոր լեզուները մէկ արմատէ ելած են։

Բաբելոնի աւերակներուն մէջ Բաբել կոչուած մեծ հողաբլուր մը կայ, բայց կը կարծուի թէ Ծննդոց մէջ յիշուած աշտարակը Պորսիփոյի մէջ էր, Բաբելոնէ 12 մղոն հեռու։ Հոս կայ մեծ հողաբլուր մը որ անյիշատակ ժամանակէ ի վեր կոչուած է «Պիրս Նիմրոտ»։ այսինքն Նեբրովթի Աշտարակ։ Սոյն աւերակը կը բաղկանայ 498 ոտնաչափ բարձր հողակոյտէ մը, որոյ վրայ եւս կը բարձրանայ 37 ոտնաչափ բարձրութեամբ աղիւսի կոյտ մը։ Ըստ Հերոդոտոսի եւ ուրիշ հին հեղինակութեանց, սոյն աշտարակը թէեւ մեծ բուրգին չափ խորքի չունէր, բայց 600 ոտնաչափ բարձր էր, այսինքն այդ բուրգէն 420 ոտնաչափ աւելի բարձր։ Արձանագրութիւն մը գտնուած է յորում նաքուգողոնոսը թագաւոր կ'ըսէ թէ աւարտած էր սոյն աշտարակին շինութիւնը որ կիսկատար մնացած էր, ինչպէս Սուրբ Գրոց պատմութենէն կը հասկնուի։ Աշտարակն ի վերջոյ եօթն յարկ ունէր, սակայն որոշ չգիտցուի թէ անոնցմէ քանին փաղէկի օրով շինուեցան։ Էպէս կը կարծէ թէ այժմու աւերակներն աշտարակին առաջին յարկին են միայն։ Դիտենք որ Մեծն Աղեքսանդր 10,000 մարդ երկու օր աշխատեցուց վերցունելու համար աշտարակէն ինկած բեկորները։

Ասորեստանցիներէն մնացած տախտակի մը արձանագրութիւնը կը պատմէ աշտարակին շինութիւնը եւ լեզուաց խառնակութիւնը։

Հրեայ ռաբբիք տաւաղութիւն մը ունէին թէ աշտարակը 70 մղոն բարձրութեան կը հասնէր եւ թէ զայն շինողներուն թիւն էր 600,000։ Բարձրութիւնն այնքան մեծ էր որ եթէ վերը բան մը պակսէր, մէկ տարի պէտք էր զայն շինողներուն հասցունելու համար։ Անոնց նպատակն էր, երբ երկինքը հասնէին, զայն կացիններով ձեռքէլ որպէս զի բոլոր ջուրը գուրս վաղէր։ Ռաբբիներուն այս ծիծաղաշարժ պատմութիւնը կը յաւելուր նաեւ թէ լեզուաց խառնակութիւնը տեղի ունեցաւ Աբրահամի աղօթքին վրայ։ Կ'ըսեն թէ Նեբրովթ էր աշտարակը շինել տուողը, եւ թէ նա անվիրաւորելի եղած էր այն վերարկուին շնորհիւ զոր Աստուած շինած էր Ագամի համար։ Այս վերարկուն Ենոքի եւ Մաթուսաղայի միջոցաւ Ագամէ Նոյի ձեռքը հասած էր։ Նոյի որդին Քամ գողցած էր զայն իւր հօրմէն եւ գաղտուկ կերպով տուած էր իւր Բուշ որդւոյն։ սա ալ յետոյ Նեբրովթի տուած էր զայն։

Լեզուաց խառնակութեան պատմութենէն ետքը Ծննդոց ԺԱ. գլխոյն մէջ կը տրուի Սեմի աղագրանութիւնը մինչեւ Աբրամ, որ Ագամէ քսաներորդը եւ Սեմէ տասներորդն էր, երկու ծայրերն ալ հաշուելով։ Եօթանասնից թարգմանութեան մէջ Արփաքսադի եւ Սաղայի միջեւ կը յիշուի ուրիշ անուն մը, Կայնան, եւ Ղուկասու աւետարանը յայտ ալ թարգմանութեան կը հետեւի (Ղուկ. Գ. 36)։ Բայց Ղուկասու աւետարանին հնագոյն թարգմանութիւններէն միոյն մէջ այդ անունը չկայ, եւ կը կարծուի թէ յետոյ աւելցուած է։

Կը տեսնենք որ Սեմէ սկսեալ, որ 600 տարի ապրեցաւ, մինչեւ Թարայ, որ 203 տարի ապրեցաւ, մարդկային կենաց տեւողութիւնը հեռացեալ կը նուազի։ Թարայ, որ 148 տարի ապրեցաւ, տարածած մեծած կրնայ համարուի։ Սամարական Հնգամատենը եւ Եօթանասնից թարգմանութիւնը թէեւ եբրայական բնագրին հետ բաւական կը համաձայնին Աբրամի այս նախահայրերուն ամբողջ կենաց տեւողութեան մասին, բայց հարկւր տարի աւելի կը հաշուեն այն տարիքը յորում անոնք իրենց գաւակները ծնան։ Եբրայական բնագրին մէջ կ'ըսուի թէ Արփաքսադ 33 տարի ապրեցաւ եւ ծնաւ Սաղան, Սաղայ 30 տարի ապրեցաւ եւ ծնաւ Երեքը, Երեք 34 տարի ապրեցաւ եւ ծնաւ Փաղէկը, եւն.։ Սամարական Հնգամատենին, Եօթանասնից թարգմանութեան նաեւ Յովսէպոսի գրքին մէջ այդ թիւերն են 435, 430 եւ 434։ Այս վերջնոց համեմատ ջրհեղեղէն մինչեւ Աբրամի կոչումն անցած ժամանակամիջոցը քանի մը հարկւր տարի աւելի կ'ըլլայ քան եբրայական բնագրին համեմատ։ Աբրամի կոչումը նոր եւ յոյժ կարեւոր գլուխ մը կը բանայ փրկութեան պատմութեան մէջ։

Վ. Ե. Ջ.

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՅԻՇԱՍՏԱԿՈՒԱԾ ՄԵԾ ՀՐԴԵՆԵՐԸ (Շէտաւոյ Թրէպէն)

Պատմութեան մէջ յիշատակուած չորս մեծ հրդեհներն են Հոմ քաղաքի հրդեհը Ներոն կայսեր իշխանութեան տասներորդ տարին կամ յամի Տեառն իւր 65, Լոնտոնինը յամին 1666, Մոսքուայինը յամին 1812, եւ Շիքակոյինը յամին 1871։ Այս հրդեհներուն մէջ վերջինը քան նախորդին

ըր շատ աւելի մեծ եւ կարի աղետալի էր, թէպէտ նախորդ երեք հրդեհներուն պատկանեալ վիճակագրական ճշգրիտ մանրամասնութիւններ կարելի չէ ձեռք բերել։ Հոմայ հրդեհներուն վրայ մասնաւորապէս քիչ ծանօթութիւն ունինք, Տակիտոս պատմիչ զանց ըրած լինելով ըսել թէ քանի' տուներ եւ առանձին բնակարաններ հրոյ ճարակ եղան, եւ համառօտիւ միայն կը նշանակէ այրեացաւ երկու համաւաւոր տաճարները, մեհեանները եւ յիշատակարանները։ Առաջին հրդեհը տեւեց վեց օր, եւ ճիշդ այն ատեն երբ թշուառ բնակիչք կը սկսէին քիչ մը շունչ առնուլ եւ այցելել իրենց հրոյ ճարակ եղած բնակարաններուն աւերակները, ծագեցաւ երկրորդ հրդեհ մը որ տեւեց երեք օր։ Այդ նկատմամբ հրդեհը մասամբ կը նմանի մերինին (Շիքակոյի հրդեհին), վասն զի շոս կիրակի զիշեր սկսող հրդեհէն առաջ մեծ հրդեհ մը տեղի ունեցած էր շարժութ երեկոյ։ Հոմայ տասնհնչորս բաժանմանց երեքը բոլորովին աւերակ եղան, եօթը քնասուեցան աւելի կամ նուազ աստիկ, եւ միայն չորսը մնացին աղետէն զերծ։ Ծշմարիտ լինի թէ ոչ թէ Ներոն կայսր քնար կը զարնէր մինչ քաղաքը բոցերուն ճարակ կ'ըլլար, չիք տարակոյս թէ քաղաքին բնակիչք այնքան սաստիկ բարկութեամբ գրգռուած էին որ նա հարկ գատեց փարատել նոցա կռակածները թէ ինք յատուկ զիտմամբ կրակի տուած էր քաղաքը որպէս զի վերստին եւ ի նորոյ շինէր զայն ի փառս իւր։ Եւ ուստի «աղատեց զանձն ի վերջոյ զոհելով օտարոտի աղանդաւորաց փոքրիկ խումբը, որք արդէն առարկայ էին առելութեան եւ նախատանաց, եւ զորս ոտմիկը Բրիտոնեայ կը կոչէր»։

Լոնտոնի մեծ հրդեհը տեւեց չորս ցերեկ եւ չորս գիշեր, մոխիր դարձունելով պարսպէն ներս գտնուող ամբողջ քաղաքին հինգ վեցերորդը։ Քաղաքն այնքան ունէր իւր 200,000 բնակիչ։ Շատ փոքրցած էր արդէն 1663ի մեծ ժանտախտէն։ Այրած տեղւոյն տարածութիւնն էր 436 անգղիական արտավար (1 անգղ. արտավար = 4 օսմ. «էմփ»), իւր մէկ երրորդը Հոմայ հրդեհէն ամայացած գետնին։ Լոնտոն չորս տարի յետոյ վերստին շինուած էր շատ կանոնաւոր եւ զարդացուն յատակադի վրայ։ Մոսքուայի աւերածը կը թուի լինել ամբողջական, ի բաց առեալ Բրէմինը, վասն զի քաղաքը կրակի տուին նորա բնակիչք սեպտեմբեր 14ի զիշերը, որմէ ետքը թողուցին զայն զաղղիական զօրադնդաց, որք աւարեցին զայն եւ հաւանականապէս քիչ կը մտածէին 11,000 վիրաւորեալ մարդոց վրայ զորս իրենց ետեւը թողուցած էին երբ ուս բանակը պարպեց տեղը։ Հրդեհէն քանի մը տարիներ առաջ Մոսքուա կը բովանդակէր իւր 9,000 չէնք, որոց մէկ վեցերորդը քարէ էր։ 314ը գործարաններ եւ խանութներ էին, եւ զրեթէ նոյնքան եւ կեղեցիներ կային։

Շիքակոյի հրդեհը այրեացաւ ըրաւ 2,100 անգղ. արտավար կամ իւր 3½ քառ. մղոն տեղ։ Ըսեց 17,450 չէնքեր, եւ առանց բնակարանի թողուց 98,500 անձինք։ Սպաննուածներուն թիւը կը հաշուուէր լինել իւր 200։ Այրուած ստացուածոց արժէքը ստուգուեցաւ լինել իւր 492,000,000 տոլար։ Այս գումարին մէջէն աղատուածը հաշուուած է 4,000,000է մինչեւ 10,000,000 տոլար։ Կորուստը քաղաքին

մէջ գտնուող ստացուածոց ամբողջ արժէքին մէկ երրորդէն չափ աղակաւ չէր, եւ միայն 44,000,000 տոլար, ձեռք բերուեցաւ ապահովագրական ընկերութիւններէ: Ստացուածոց շատը տեղային (Շիրակոյի) ընկերութեանց ապահովագրուած էին, որոց ստակն եւ գոյքերը զրոյի վերածուեցան այն աղետին պատճառաւ: Հրդեհէն ետեւ յաջորդ տարին այրած տեղերուն մէկ մեծ մասը վերստին շինուած էր, եւ գործերն շատ աւելի էին քան աղետէն առաջ, որ քաջեց կարեկցութեան եւ համակրանաց գործնական արտայայտութիւնն ի ձեւ նիւթական օգնութեան Միացեալ Նահանգաց միւս բոլոր մասերէն եւ Եւրոպայի շատ կողմերէն: Ստակով, պարէններով եւ հանդերձելիքն օգնող արարուած ամբողջ օգնութիւնը հաշուուեցաւ լինել ոչ նուազ քան 7,000,000 տոլար: Եւ այս օգնութեանց կամ նուիրատուութեանց մեծութիւնը միայն վկայութիւն է թէ Շիրակոյի մեծ հրդեհը առ հասարակ նկատուեցաւ ամենէն աղետալին որ երբեք պատահած էր:

ԲՆՈՒԹԻՒՆՆ ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Ամենէն պարզ արհեստը կարելի չէ սորվիլ առանց ուշադրութիւն տալու այն աղտեցութեան զոր Մայր Երկիրը ունեցած է թելադրելով իւր հետ զուգորդեալ նիւթերն եւ ձեւերը այլ եւ այլ կողմանց մէջ: Եթէ ոք հարցնէ թէ ինչո՞ւ Եսկիմացին կը թաղուի մուշտակներու մէջ մինչ Այրեցած Գօտուոյն բնակիչը հանդերձ ալ չհագնիր, այլ լոկ կ'օծէ իւր մարմինը կաւով կամ ճարպով եւ կամ ներկով, պատասխանը դիւրին է: Տիկին Բնութիւնը այսպէս կը թելադրէ: Փիմա Հնդիկը առաւօտուն կը լուացուին կամ կ'օծուին կաւախառն չաւրով: Կը գտնէք որ անոնց երկրին մէջ առաւօտները ցուրտ են, բայց ցերեկուան մէջտեղը սաստիկ տաք է: Ինչ բան աւելի հանդստաւէտ է այսպիսի ժողովրդոց համար քան հազնիլ այնպիսի հանդերձ, երբ կ'ելլեն առաւօտուն անկողնէն, որ տաք կը պահէ զիրենք, բայց որ քանի մը ժամ յետոյ կը հիննայ կը մաշի կը թափի, թողլով մարմինը բոլորովին մերկ: Նորահասակ ճանապարհորդը որ կ'անցնի երկրէ երկիր, միշտ կը զարմանայ այնպիսի բաներու վրայ որ իրեն կ'երեւին զուրկ նշանակութենէ կամ անգէպ, բայց այսպէս չընեն ծեր ճանապարհորդը: Նա կ'ըսէ ինքն իրեն, Երկիրս հոս թաղուհի է եւ նա՛ ըսած է այս ժողովրդեան ընել այս կամ այն բաները:

Գալով ուտեստի նիւթերուն, բոլոր ճարտարաբանութիւնը եւ բնական կերակրոց ուսումը շուտով զմարդ կ'առաջնորդեն Բնութեան, որ ըսած է ժողովրդեան մը ուտել ճարպ, ուրիշի մը՝ ուտել ձուկ, ուրիշի մը՝ ուտել եւս՝ կոչուած արմատը: Բնութեան իշխանութիւնը աւելի քաջայայտ կը տեսնուի մեր բնակութեանց մէջ իսկ: Սառ թագաւորը եւ Երկիր Մայրը ծայրագոյն հիւսիսի բնակչաց սորվեցուցին ճարտարապետութիւն: Երկրիս ամէն կողմը բնակարանաց շինութեան վրայ կ'իշխեն արեգակները որ կը ծագին, հովերը որ կը վիշեն, եւ հո՛ւմ եւ նախնական նիւթը որ կարի առատութեամբ կը գտնուին եւ ամենէն աւելի դիւրութեամբ կը բանուին: Բոլոր գեղարուեստը եւ բոլոր հասարակ արհեստը կը համակերպին նոյն կանոնին: Քանդակագործութիւնը յատուկ է Յունաստանի եւ Իտալիոյ, ո՛ւր միայն կը գտնուին

մարմարինի ամենագուտ եւ ամենաթանձր խաւերը: Եսկիմացին կը գործէ փղոսկրի վրայ, Հայտացին՝ հերձաքարի վրայ, Սիուցին՝ Կաշիկայի (քար) վրայ եւ Չինացին՝ ճէյպի (քար) վրայ նման պատճառաւ: Բնութիւնը կը հայթայթէ ճէյպը, եւ Չինացոյն քանդակագործի տաղանդը: Ճէյպը յղկեց զՉինացին, ինչպէս սա յղկեց ճէյպը: Եւ բանն այսպէս է ամէն տեղ: Մինչեւ անգամ աւելի մտաւորական աշխատութեանց մէջ, զոր օրինակ՝ լեզուի, երաժշտութեան, բանաստեղծութեան, գրականութեան, ընկերական կենաց, փիլիսոփայութեան, դիցաբանութեան մէջ, Բնութեան ձայնը կը գոչէ բարձրաձայն: Նորա գեղեցկութիւնը եւ նորա առատաձեռնութիւնը կը չչնչեն մարդկային երեւակայութեան:

Բնութեան այս մշտնջենաւոր եւ մնայուն ներկայութիւնն իբրեւ կենդանի ուսուցիչ եւ ողորմութեան բաշխող, ումանց խորհող անձանց թելադրած է զազափարը թէ մարդ է մեքենայ միայն, մղեալ անտեսանելի բայց ինքնիշխան զօրութիւններէ: Այս չէ ճշմարիտ: Մարդ ոչ միայն կը տեսնէ՝ այլ նաեւ կը զգայ, կ'իմանայ: ոչ միայն կը տեսնէ՝ այլ նաեւ կ'իւրացունէ եւ անձին կը սեպահականէ: Դարերէ հետեւ Ափրիկէի կապիկները կը տաքնան ճանապարհորդաց թողած կրակի խարոյկներուն դէմ, բայց երբեք չէ տեսնուած կապիկ մը որ նոր վառելի դէն կրակին վրայ, Բայց մարդ կը զգայ, կ'իմանայ, կը սեպահականէ զինք չըջապատող իրաց բնութիւնը եւ կը տիրէ անոր վրայ: Եթէ Բնութիւնը կը մեղցունէ զնա, եւ շուրջ գտնուող ծովերը կը լցունէ գէր կաթնատուներով, նա անփոյթ չգանուիր լցունել իւր ստամոքսը ճարպով եւ լամբարը իւղով: Բնութիւնն ինչպէս որ է մարդուս մայրը եւ մուսաջն եւ մանկավարժը՝ նոյնպէս է նաեւ նորա գերին, մարդուս՝ որ իւր հնարչի դերով միայնակ կը կանգնի բոլոր արարածոց շարքին մէջ իբրեւ արժանաւոր՝ տէր լինելու երկրիս:

ԲԱՋԿԵՐԱԿ ԵՒ ԶԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆ

Երբ մանուկ մը կատարեալապէս առողջ է, բազկերակը, որոյ զարկերը ճշդիւ կ'ը պատասխանեն սրտին բարախման, մէկ վայրկեան մէջ 100է մինչեւ 110 անգամ կը զարնէ: Չափահաս անձի մը բազկերակը, առողջութեան ժամանակ, վայրկեանը 68է մինչեւ 72 անգամ կը զարնէ, եւ քիչ մը աւելի յամր՝ ծերութեան քան առողջ հասակին մէջ: Երբ հիւանդութիւն կու գայ, մանաւանդ այն ձեւերով զորս կը կոչենք տենդ, սիրտը կը սկսի աւելի արագ բարախել, եւ բազկերակը կ'ընկերանայ անոր եւ կը համապատասխանէ նախ իւր արագ զարկերով: Իբր քսանեւհինգ տարի առաջ սկըսաւ գործածուիլ հիւանդաց վիճակը դատելու ուրիշ եղանակ մը: Երկար ժամանակէ հետեւ տարած կերպով հասկցուած էր այս, բայց աշխարհիս բժիշկը ի գործ դրած էին զայն ընդհանուր կերպով: Հասկցուեցաւ թէ իւրաքանչիւր ոք ունի ջերմութեան աստիճան մը որ կը կոչուի բնական ջերմութիւն, եւ թէ այս աստիճանը միշտ նոյն է քաջառողջ անձանց մէջ: Ուր եւ երթաք՝ սառնապատ հիւսիսի Լափոնիացոց մէջ, կամ հասարակածին ներքեւ Ամազոնի բերանը՝ բնակչաց մարմնոյն ջերմութեան աստիճանը պիտի գտնէք նոյն, զանազանելով ոչ աւելի քան աստիճանի մը կոտորակ: Եթէ ամրան տօթաղին որ մը առնուք

ջերմաչափ մը եւ զիտէք զայն մինչեւ որ արեգական ճառագայթից ներգործութեան ներքեւ բարձրանայ 98.4 Գրադուսայթ աստիճանի (37 Հարիւրմասնեայ, կամ աւելի ճիշդ՝ 36.9), անոր այդ կէտին հասած ժամանակը պիտի տեսնէք որ ճիշդ ձեր մարմնոյն ջերմութիւնն ունի, եթէ բնական քաջառողջ վիճակի մէջ կը գտնուիք: Ձեր ջերմութեան աստիճանը կը բնայ չիման պատճառաւ եւ ցերեկուան կամ գիշերուան ինչ ինչ ժամուոց համեմատ աւելի կամ նուազ լինել քան 98.4, բայց երբեք չգնազանիւր շատ, մինչեւ որ տեսնուի որ ուրիշ հիւանդութիւն մը չգայ: Յայն ժամ ջերմութեան աստիճանը կը սկսի ընկնիլ որ բազկերակը չընեն: այսինքն՝ կ'իմացունէ թէ ենթակայն ինչ աստիճան վտանգաւոր հիւանդութեամբ կը տառապի: Եւ անոր վերաբերեալ տարօրինակ բաներէն մին է սա որ շատ աստիճաններով չտարբերի 37 աստիճան բնական կէտէն, որքան եւ տկար լինի հիւանդը: Եթէ տեսնուի որ աստիճանը ինչպէս մինչեւ 40 կամ 40½ եւ երբեմն 41 աստիճանի, բայց դուն ուրեք ընդ երկար կը մնայ այս վերջին կէտին վրայ: Եթէ ջերմութիւնը 42 աստիճանի ելլէ, հոռու բժիշկը որ հիւանդին անկողնոյն քով կը հսկէ, կը հետեցունէ թէ մահը ընդ հուշ վախճան պիտի տայ չարչարանքին: Երբեմն, ինչպէս հետախտի դէպքերու ժամանակ, կրնայ 37 աստիճանէն քանի մը աստիճան վար իջնել, բայց կը թուի թէ անկարելի է անոր բնական կէտէն հեռանալ շատ աստիճաններով: Կը գտնուին արձանագրեալ դէպքեր, յորս ջերմութիւնն բարձրացած է 43 կամ 44 աստիճանի եւ հիւանդը առողջացած է:

Ընդհակառակն բազկերակը կրնայ զարկերու մեծ փոփոխութիւններ ունենալ, եւ տակաւին հիւանդը չգտնուիլ մահաճ վտանգի ներքեւ: Բայց, առ հասարակ, եթէ ջերմութեան աստիճանը հասնի 37 կամ 42½ի, շուտով կը հետեւի մահ: Բազկերակին զարկը կ'աւելնայ կամ կը նուազի սրտին բարախմանց մէջ փոփոխութիւն մտնելուն համեմատ, իսկ ջերմութեան աստիճանը կը բարձրանայ կամ կ'իջնէ՝ միայն երբ մարմնոյն կենդանութեան անհրաժեշտ ջերմութիւնը փոփոխութիւն կրէ: Բազկերակն է արտայայտիչ ինչպէս տեսնի՝ նոյնպէս եւ շարժութեանց եւ կրից՝ իջ յայտնէ մեր ուրախութիւնները եւ վրէտերը, եւ իւր զարկերուն թիւը կը համապատասխանէ ուժգին աշխատութեան արագ շարժմանց: Իսկ ջերմութեան աստիճանն է միօրինակ եւ անդուր նշան եւ արտայայտիչ կենդանութեան:

ՏՂԱՅԻ ՄԸ ՀՆԱՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Անդրիոյ հարաւային ծովերը մասնաւոր անձի մը կալուածին վրայ, ուր խստիւ արգելուած էր նապաստակ զարնելը, անգամ մը ձերբակալուեցաւ տղայ մը որոյ ձեռքը կը գտնուէին երկու մեծած նապաստակներ: Երբ դրպանները խուզարկուեցան, չգտնուեցան ուրիշ բաներ բաց ի երկու փոքր լսեղեղեղներէ (էքսկէճ), մամի մը ծայրէ եւ տուրի մը լուցափայտէ (էպլէն): Աղատ արձակուելու խոստամբ տղան համոզուեցաւ յայտնել զազոնիքը թէ ինչպէս ձեռք բերած էր նապաստակները:

Նախ ընտրած էր դետին երեսը խոռոչ մը որ կը նմանէր նապաստակի որջի, յետոյ հանելով իւր հանդերձները՝ վերաբերուեց

աշխատող կանանց եւ օրիորդաց վաճառիկ սիրտերը ցաւօք եւ աչքերը արտասուօք լի-
ցունելով, Բնակչաց երեք չորրորդն այժմէն
ուսուցող համար ցորեն չունին։ Այսպիսեաց
բոլոր հողերը գրեթէ զբաւի զրուած են
պարտքերու փոխարէն։ Ազգատուծիւն
անհաւատարիմ եւ անվստահելի ըրած է
զիրենք, վասն այդորիկ պարտքով զբաւ
տուող չկայ։ Կօտ ցորեն այժմ տասնեւութ
դահ. է։ Կան այնպիսի աղքատք որ ցորեն
չունենալէն ի դատ մինչեւ անգամ փախա-
լ չունին որ զիշերուան մէջ վրան քնա-
նան։ Քիչ մը չոր խոտ եւ իրենց ցորեկ-
ուան հանդերձները կը կազմեն նոցա գի-
շերուան մահիճը։ Բաղէշի վաճառականք
եւ փերեղակներ այս գաւառի բնակչաց
նիւթական կարողութեանց ազդուները
կրնանք անուանել։ Ամէն տարի եւ ամէն
զիւղերէն Հայք մեծ բաղմութեամբ վասն
ապրուստի կ'երթան ի Ռուսաստան եւ այլ
ուրեք պանդխտանալու։ Բաղմութեան ի պան-
դխտութեան կարօտ աչօք եւ կարօտ սըր-
տերով օտարին ձեռքով կը զրուին ի գե-
րեզման, ի խոր սուգ համակելով իւրեանց
ծնողները, դուռտի ամուսինները, աղքա-
կանները եւ բարեկամները։ Այդ թշուառ
էակները յանձնենք Աստուծոյ եւ բարե-
խամ կառավարութեան գթութեան, եւ
անցնինք երկրորդ եւ երրորդ աղքատու-
թեանց վրայ խօսիլ։

Գաւառի մէջ բարեկարգ դպրոցներ չկան.
ինչ որ կան, նոքա եւս անկարգ եւ անկա-
նոն են։ Երեսուն հայաբնակ գիւղերու մէջ
միայն հինգ դպրոցներ կան. ասոնցմէ եւս
երկուք եւեթ դպրութիւն ունին յամբան,
մնացեալք ի ձմրան կը շարունակուին։
Գլխաւոր դասադրեանք են ժամադիրք,
Աւետարան եւ Սաղմոս։ Կարգու լինալէն
մինչեւ հնձոց ժամանակը երկուսարդը,
պատանիք եւ օրիորդք գրեթէ անգործ են.
Իւրեանց կինաց պատուական ժամանակը
կ'անցունեն անբարոյական խօսակցու-
թեամբք։ Այս գաւառի բնակիչներ երբեք
փափաք չունին իրենց նախնական վի-
ճակէն բարձրանալու եւ յառաջադիմելու
մտաւորապէս եւ բարոյապէս։ Անքան կեն-
դանիք ինչ որ կը զգան եւ կ'ընեն բնազդ-
մամբ, բանաւոր էակներ նոյնը կ'ընեն։
Այս կենդանւոյն մեռեալ ժողովրդաց մէջ
ուսման փափաքը զարթոնցանելու համար,
դպրոցներ, կարող դաստիարակներ, դաս-
տիարակներ եւ լուսամիտ կղեր պէտք
են որ դաստիարակին մանկտին, խրա-
տեն երկուսարդները, յուսադրեն ձերերը,
յղկեն, փայլեցունեն նոցա մտքերը, փշրեն,
վերցունեն նոցա կուրծքին վերայ ծանրա-
ցող պարաւոր ազդեցութեան երկաթեայ
բազուկը, եւ պատրաստեն զայնս ճշմարիտ
երկրպագու Աստուծոյ։ Եթէ այս գաւառի
ժողովուրդը այս վիճակին մէջ թողուին,
հարկւրաւոր դարեր եւս անցնին, տակա-
ւին կարող չեն լինիր արդի քաղաքակրթու-
թեան սեղանի փշրանք մը անգամ վայելել։
Յիմարութիւն է անմշակ հողէն մշակեալ
հողի արդիւնքն ակնկալել։

Քրիստոնէից կրօնական եւ բարոյական
վիճակը յայտնուիլ է։ Միայն անուն ու-
նին թէ կենդանի են, բայց գործքերու մա-
սին մեռեալ են. վասն զի չունին հոգեւոր
զգացմունք ու կրօնական գաղափար։ Կրօնը
ոչինչ ազդեցութիւն ունի. կարծես իւր
սրբազան ազդեցութիւն կ'որոնցուցած է։
Մեծ մասն գրեթէ ոչ եկեղեցի կը յաճա-

խեն եւ ոչ աղօթել գիտեն։ Տէրունական
օրերը չեն պահպանուիր։ յոյժ սակաւք
կը դանաղանեն սուրբ օրերը լուր օրերէն։

Աւետարանի գործը շատոնց ի վեր սկըս-
ուած է Պուլանդ գաւառի մէջ, այն եւս
միայն երկու գիւղերու մէջ։ Ի Լիզ գիւղ
եւս քանի մը տարի է որ Բաղէշի միսիո-
նարք ձմեռը վարժապետ կը զրկեն։ Եթէ
իւր պաշտօնին յարմարագոյն մարդ մը
գործի անդ, որ ամառ ու ձմեռ իւր գործը
շարունակէ, անշուշտ եւ որ քիչ ժամա-
նակէ վերջ եկեղեցի մը կը կազմուի անդ։
Եօնճաւուայ Աւետարանի գործը Պրն. Ներ-
սէսի հետ ձերացաւ եւ նորա հետ մեռաւ։
Եօնճաւու գնացող ճանապարհորդն առանց
վայրկեան մը խորհելու կրնայ հասկնալ թէ
Բաղմութեան իւրեանց եկած է անդ, բայց իւր
հիւր անցած գնացած է։ Տեղւոյն անհովիւ
եկեղեցին առ այժմ 12 անգամ ունի։ Եթէ
սկզբունքով գործը շարունակուի, վստահ
եմ որ Տէրը գործը յառաջ կ'երթայ աստ։
Գաւառիս կրօնական արարողութիւնները
մինչ ցարգ Բաղէշի միսիոնարք ու եկե-
ղեցւոյն հովիւն ըրած են։ Յոյս մեծ ունիմք
թէ վերապատուելի միսիոնարք, Մր. Քոյ
եւ Մր. Զորճ, պիտի յաջողին Աստուծոյ
օրհնութեամբ եւ Պորտի օգնութեամբ Աւե-
տարանի գործը ընդարձակել ի գաւառս
ըստ իւրեանց փափաքանց։

Արդոյ ընթերցողք, աղօթք ըրէք, որպէս
զի Տէրը երկնային ցօղը ցօղէ այս գաւառի
չորցած ոսկերաց վրայ եւ վերակենդանա-
ցունէ զայնս։

Շէյխաղուայ
30 հոկտ. 1893

ԻԱԶԻԿ ՎԱՐՊԱՆԵԱՆ

«ԱՄԷՆ, ԵԿԿԻՐ, ՏԵՐ ՅԻՍՈՒՍ»

Հոկտ. 11/29ին, կիրակի օր, կէս գիշե-
րին յանկարծ մի հեղձարեւոյ ճայն կը
լսուի գիւղիս Աւետարանականներէն հա-
գուցեալ Պետրոս Էֆ.ի տունէն. «Օգնու-
թիւն, օգնութիւն. Հասէք, տղաս զար-
նուցաւ»։ Արդէն օգնութեան հասնելէն
յառաջ աւաղակը ի փախուստ փութացած
են։ Պրն. Յովնանէն Պ. Եփրեմեան հրա-
ցանի մահացու գնդակով զգետնեալ էր
գրեթէ չնշապառ։ Անմիջապէս տեղական
կառավարութեան ճարտար բժիշկը եւ քն-
նիչը եկան, քննեցին վէճքն եւ ի վերջոյ
յուսահատական դիմօք մեղ ծանուցին խղ-
ճալի երկուսարդին մահամեծ լինելն։

Պրն. Եփրեմեան 22 տարեկան երիտա-
ւորդ մ'էր. երկու տարի յառաջ նշանա-
խօսեալ էր եւ գրեթէ յետ տասն աւուրց
պիտի ամուսնանար։ Կրնաք դիւրաւ երե-
ւակայել այդ դեռափթիթ հասակի մէջ եղող
երկուսարդի մի այդպիսի տխուր պարա-
գայի ներքեւ զգացած զգացմունք։ Ամէն ոք
որ քաջամանթ էր նորա քաղցրիկ բնաւո-
րութեան եւ հեղանգի ու խոնարհ բնու-
թեան, ողբաց զնա։ Նա միայն 40 սրտա-
ճմիկ եւ տաղնապալի ժամեր ապրեցաւ
իւր զարնուելէ վերջ։ Ննջեց ի Տէր երեք-
շաբթի օր, երեկոյեան ժամը 10ին։

Նա գալ գիտէր որ մահացու էր իւր
վէճքն, վասն որոյ մահուանէն երկու ժամ
յառաջ չուրջը կանչեց իւր սիրելիները նոցա
«Մնացէք բարեաւ» ըսելու։ Այսպէս սկսաւ
խօսիլ. «Ո՛հ, կը տեսնեմ երկնից փառաց
դուռը բայց. սա ծաղկահիւս գորգերով եւ
զոյնդոյն ծաղկներով զարդարուած լու-
սոյ եւ փառաց ճամբան այն երկնային
դուռը կ'առաջնորդէ զիս։ Ահա երկնային
զրան մէջ կայնած է լուսեղէն հանդերձ-

ներով Յիսուս Քրիստոս. Ի՛նչ. չէ՞ք տես-
ներ ոտիցս քով կայնած սա սքանչելի
էակը, Գաբրիէլ հրեշտակապետը. այդ լինչ
վսեմ եւ իշխանական դիրք ունի. բարձրա-
հասակ է եւ հիասքանչ։ Մի արգելէք զիս.
ընկերակցիմ անոր։ Թող տուէք զիս. այլ
եւս չեմ փափաքիր հոս մնալ։ Դադարը
բերէք. զանգալը զարկէք։ Ո՛հ, կ'ուզեմ
թռչիլ վեր երկինքը»։ Խօսքը այրի մօրն
ուղղելով ըսաւ. «Շատ անգամ վշտացուցած
եմ զքեզ, անուշիկ մայրս. ներէ ինձ, ա-
հա երկինք կ'երթամ, Հօրս փառաւոր
տունը»։ Մայրն հեծեծազին պատասխա-
նեց, հազիւ իւր արտասուածքով երեսն
յակամայս ուրախութեան ժպտով սքողեալ,
«Որդեակ իմ, զիս ալ քեզ հետ տար»։ Նա
պատասխանեց, «Իցիւ թէ կարենայի, առ-
կայն քաջայայտ եմ որ քիչ յետոյ զիբար
պիտի տեսնենք երկինքը»։ Այսպիսի,
«Եւ դու, մեծ եղբայրս, ջանք ըրէ ճշմարիտ
քրիստոնեայ մը ըլլալ. այս կեանքն անստոյգ
է, իսկ մահն ստոյգ։ Պիտի մեռնիս ուշ
կամ կ'անուիս. աշխարհ վշտաց եւ ցաւոց
տեղ մ'է. ոչինչ յուստ անկէ. հոս դանձ
գիւղելու մի ջանար, այլ յաւէտ երկինքը»։
Եղբայրը պատասխանեց լալազին, «Պիտի
ջանամ քրիստոնեայ ըլլալ, սիրելի եղբայր»։
Ապա իւր քրոջ ըսաւ, «Արդ դու, քաղցրիկ
քոր իմ, մի լար. աչքդ յերկինս դարձու-
տես հոն այն անպատմելի փառքն ու լոյսը.
Եթէ ինձմէ ցաւ զգացած ես, ներէ»։ Իւր
հասակակից հօգեդրօրօղին կանչելով ըսաւ.
«Եփրեմ, ժրջան քրիստոնեայ մը եղիր.
Թոյ մի ըլլար. երկուսարդաց քրիստոնեա-
կան ժողովէն ես մի մնար. եկեղեցի յա-
ճախէ. ահա կը տեսնես մարմնոյ, աշխարհի
եւ երկուսարդութեան վախճանը»։ Խօսքն
առ իս ուղղելով ըսաւ. «Գրէ Ամերիկա
եղբորս, Մանուկ Էֆ.ի. գրէ թէ եղբայր
երկինք գնաց եւ հոն պիտի տեսնես զինքը»։
Միւր խնդրանքը նշանածը քովը բերեցաւ.
Երբ նշանածն եկաւ, ըսաւ զոքանչին.
«Ահա ես կը մեռնիմ, երկինք կ'երթամ.
աղջիկդ, Աննան, քրիստոնեայ երկուսարդի
մը տալ հաճիր»։ Նաեւ նշանածին ըսաւ,
«Մի լար. քիչ վերջ դու ալ պիտի
մեռնիս. ջանա երկինք դալ»։

Բազմիցս կը յանդիմանէր լացողներ,
կը դժարանէր զնաուած բազկատարած.
Կ'ուզէինք բազուկներն անկողնոյ մէջ ամ-
փօնել, զի մի գուցէ պաղէին։ Նա կըսէր,
«Թող տուէք որ իմ աջ ձեռացս ապակէն
բռնեմ»։ Կ'երգէր սոյն միջոցիս «Քնի կա-
րօտ եմ, Տէր»։ Եւ «Իմ քովս կեցիր, գիւղին
կը մօտեցայ» երգերն. իւր ստիպմամբ ես
ալ իւր հետ երգեցի եւ աղօթեցի։ Ներ-
կայից ամենուն. յարմար խրատներ տալէ
վերջ ըսաւ բազկատարած եւ յառած,
«Ամէն, եկուր, Տէր Յիսուս...» ամէն։
Այսու կնքեց իւր մահկանացուն. գնաց
յերկինս յաւիտենական եւ անմահ կենօք
ապրելու իւր սիրած փրկչին հետ։

Յուդարկաւորութեան տխուր հանդէսն
կատարեց Պատ. Յակոբ Գաբրիէլեան, Բա-
ղէշի այժմեան հովիւը, որ գիւղիս բնիկ-
ներէն մին լինելով աստ կը դանուէր մի
քանի օրերէ ի վեր։ Հոն բաղմութիւն մը
ներկայ էր գերեզմանատան մէջ. գիւղիս
եւ չրջակայից աղջայիք եւս ներկայ էին.
Պատ. Յ. Գաբրիէլեան պիտի պառկէր զնա
տասն օրէն վերջը. սակայն փառաց Հայրն
պսակ հիւսեց եւ զրաւ նորա քրանաթոր
ճակտի վերայ Յիսուս Քրիստոսով յերկինս։

Կը մաղթեմ որ Տէրն ընթերցողները ընու-
հողեպարար եւ յաւերժական յուսով եւ
սփօնի իւր միջնորդի Հոգւոյն հանգուցիւ-
նայն այրիացեալ մայրը, սիրելիները, նա
մանաւանդ Մանուկ Էֆ.ն որ յԱմերիկա է։

Փէրլէնճ գիւղ ՊԵՏՐՈՍ Մ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Խարբերու
10/22 նոյ. 1893

Կ. պոլսոյ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցու-
թեան աղօթից ժողովու տեղի պիտի ունենայ
վաղը, ժամը 9ին ըստ Թուրքաց, Պայպլի
Հատուի մատարան մէջ։

ՀԱՆՐԱՊԵՏ ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ

Դեկտ. 4 ըստ Յուն., և Դեկտ. 16 ըստ Լատ., 1893

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նախագահ Քլիվլենտի առ Ազգային Ժողովը ուղղած տարեկան պաշտոնադրերը դեկտ. 4ին կարգացուցեցաւ Ծերակոյտին և Երեսփոխանական Ժողովոյ մէջ։ Նախագահն ամենէն աւելի կը խօսի մաքսային սակաւցոյցի առաջադրեալ բարեփոխութեան նըկատմամբ։ Մասնաւորապէս կը պնդէ որ չբանուած նիւթեր առանց մաքսի ընդունուին։ Կ'ըսէ թէ չբանուած նիւթերու վըրայ դրուած բարձր մաքսերու պատճառաւ ամերիկացի գործարարատեսարք չեն կրնար մրցիլ ուրիշ երկիրներու գործարարատեսարք հետ։ Զոր օրինակ, բրդեղէն ապրանք շինողներ, որ պարտաւորեալ են դուրսէն շատ բուրդ բերել և բարձր մաքս վճարել, չեն կրնար մրցիլ անգղիացի գործարարատեսարք հետ, որք բուրդի համար երբեք մաքս չեն վճարեր։ Բարձր մաքսերու պաշտպանները կ'ըսեն թէ մաքսերու դեղնուիլը օրականները կը նուազեցունէ, ամերիկացի գործարարները մրցման դնելով Եւրոպայի աւելի ցած օրական ընդունող գործարարներուն հետ։ Մը. Քլիվլենտ այսմ կը պատասխանէ ըսելով. «Մինչև իսկ եթէ կարելի ըլլար հաստատել այն շատ անգամ ջրուած խօսքը թէ գործարարներու օրականները կը նուազին եթէ չբանուած նիւթերու մաքսերը ջնջուին և ուրիշ մաքսեր դեղնուին, մեր գործարարները շուտով պիտի տեսնեն թէ իրենց անընդհատ գործունէնալը, որ չբանուած նիւթերու անմաքս ընդունուելովը կ'ապահովի, յոյժ կաշառք է մաքսային օրէնքներուն մասին իրենց ունեցած վերաբերութեան մէջ»։ Այսինքն նախագահն ըսել կ'ուզէ թէ օտար երկրաց հետ վաճառականութեան աճմամբ գործարարները միշտ պիտի բանին և թէ սակաւ ինչ ցած բայց շարունակական օրական մը, որ սակայն գործերուն անընդհատ չըլլալուն պատճառաւ երբեմն երբեք չտրուիր։ Մաքսերու հասոյթէն եղած կորուստը պիտի փոխարինուի ծխախոտի և ռիկից ըմպելեաց արոց յաւելմամբ և ինչ ինչ եկամուտներով։

Ինչպէս անցեալ շաբթու գրեցինք, մաքսային սակագոյցի բարեփոխութեան համար օրինադիւծ մը ներկայացուած է Ազգային Ժողովոյ։ Ընդդիմադիրք կ'ըսեն թէ պատճառս են անմիջապէս նկատողութեան առնուլ այդ ծրագիրը, միայն թէ կատարեալ վիճաբանութեան մը համար ժամանակ կը պահանջեն։

—Անգղիացի հռչակաւոր գիտնականը, Փրոֆ. Թինտըլ, անցեալ շաբթու մեռաւ 73 տարեկան հասակին մէջ։ Հանգուցեալն իբրեւ գիտնական առաջնակարգ գիրք չէր գրաւեր, սակայն թերեւս անգլագական էր բացատրելու կարողութեան մէջ։ Սթանֆորդ հետազայն կը գրէ փրոֆէսորին համար. «Որչափ ալ միթին կամ անհրապոյր ըլլար նիւթը որոյ վրայ պիտի գրէր կամ խօսէր, զայն պարզ և հրապուրիչ կ'ընծայէր իմացական միջակ կարողութեան տէր մարդու մը։ Անոր հանրածանօթ գիրքերը ջերմութեան և չրոյ վրայ, որ յաճախ իբրեւ մրցանակ կը տրուին դպրոցներու մէջ, ընական գիտութեանց հետամտելու եռանդով տողորած են շատ պատանիներ»։

—Անգղիոյ Արտաքին գործոց նախարարին խորհրդականը, Սըր Էտուըրտ Կրէյ, Երեսփոխանական Ժողովոյ մէջ ծանոց թէ ստորագրուած էր այն դաշնագիրը որով չէզոք երկիր մը կը կազմուէր Պիրմայի և Սիամի հիւսիսային կողմը դանուող բրիտանական և ֆրանսական ստացուածոց միջեւ։ Դաշնագրէն կը հասկցուի թէ Չինաստան պայմանաւորեալ կերպիւ ստանձնած է այս չէզոք երկրին գերիշխանութիւնը։ Չէզոք երկրին սահմաններուն որոշուելէն ետքը Չինաստան պերիշխանութիւն պիտի դահէ, եթէ երկիրն այնքան նեղ չըլլայ որ զայն կառավարել զմուար ըլլայ, և եթէ իրեն վտանգի դուռ մը չբանայ։

—Դեկտ. 2ին Հունգարիոյ Երեսփոխանական Ժողովոյն մէջ ամուսնական երկու նոր օրինադրիւք կարգացուցան։ Դատական նախարարին առնաբանութիւնը, որով օրինագիծերը ներկայացուցան, մեծ ազդեցութիւն գործեցին, և այն օրուան նիստը փակուեցաւ ի նշան սոյն դէպքին պատմական կարեւորութեան։ Դրեթէ ամբողջ հունգարական մամուլն անսահման խնդրութեամբ կ'ընդունի սոյն երկու օրէնքներն և, և ուշադրութիւն կը հրաւիրուի սա իրողութեան թէ Ֆրանց Տիք, հունգարացի նշանաւոր քաղաքագէտը, քաղաքական պսակը պարտաւորիչ ընել ջատագոված էր 25 տարի առաջ։ Քաղաքական պսակը պարտաւորիչ ընող օրինագիծն ուրիշ շահեկան մասեր ալ ունի։ Ի մէջ այլոց, նշանախօսութեանց խղման համար իրաւունք կու տայ փոխարինութեան, որ պարտի պահանջուիլ խզումէն ետքը մէկ տարուան միջոցին։ Պահանջեալ փոխարինութիւնն առաջադրեալ միութեան համար եղած իրական ծախքերէն աւելի ըլլալու չէ։ Ազգականութեանց կարգ մը առաջնահերթութիւն մէջ, յորս ամուսնութիւնն արգելուած է, Թագաւորը կրնայ թոյլտուութիւն ընել. ուրիշ առաջնահերթութիւն մէջ Դատական նախարարը կրնայ թոյլտուութիւն ընել. միայն երբ սուրբ կարգերուն մէջ եզոզ կամ վանական միաբանութեան մը վերաբերող Կաթոլիկ մը ամուսնանալ ուզէ, ամէն թոյլտուութիւն պիտի կրնայ զացուիլ։ Օրէնքին ուրիշ մէկ շահեկան տրամադրութիւնը սա է թէ երբ դատաւոր մը ամուսնալուծութեան վճիռ մը կու տայ, կրնայ յանցանքին ո'ր կողման վերաբերելուն համեմատ կնոջ արգելել կամ թոյլտուել իւր արձակեալ ամուսնոյն անուան գործածութիւնը։

Երկրորդ օրինադիւծը կը տրամադրէ թէ ամուսնանալ ուղող անձինք ամուսնանալէ առաջ կրնան, պայմանագրութիւն կնքելով և հանրային նստարին իմաց տալով, ազատօրէն համաձայնիլ իրենց զաւակներուն դաւանանքին մասին. սակայն եթէ պսակէն առաջ այսպիսի պայմանագրութիւն չկենայ, բոլոր զաւակները պիտի վերաբերին այն դաւանանքին որում հայրը կը վերաբերէր ամուսնութեան ժամանակ։ Անհտրազատ զաւակներ մօրը դաւանութեան պիտի վերաբերին։ Տղայք արտօնութիւն չունին 18 տարեկան չեղած իրենց դաւանանքը փոխել։

—Ինֆլուէնցան կը շարունակէ ծաւալիլ Դերմանիոյ մէջ։ Վիւրթեմպերկի թագաւորն ալ այս հիւանդութենէն բռնուած է։

—Աւստրիոյ զինուորական և այլ լրագրաց խօսքին նայելով ի կալիչիս ուղղմամբ

ձեր տեղի պիտի ունենան այս ձմեռն միջոցին, մասնաւորապէս յունուար ամսոյ մէջ, որպէս զի զինուորները վարժուին ձմեռնային արշաւանքի մը յոգնութեանց և զընդունաւորութեանց։ Աւստրիա ասոր մէջ Ռուսիոյ օրինակին կը հետեւի։ Դիտուած է թէ Ռուսք վերջերս իրենց բոլոր ռազմափորձերը ձմեռն եղանակին մէջ սկսած են կամ մինչև ձմեռ շարունակած են զօրքերն ըստ կարի չարքաշութեան վարժեցունելու համար։

—Իրիտանական առաջադասանաւ մը, որ Կալիպթայէ Պոսթոն բեւ կը տանէր, ընկըղմեցաւ վերջին քաղաքին մօտերը, և իւր 27 նաւաստիներէն մին միայն ազատուեցաւ։

—Անգղիոյ մէջ հանրային կարծիքն սկսած է շարժիլ անգղիական նաւատորմը զօրացունելու պէտքին վրայ։ Կը զգացուի թէ անգղիական նաւատորմը պարտի այնքան զօրաւոր ըլլալ որ կարենայ յաղթել Ֆրանսայի և Ռուսիոյ միացեալ նաւատորմերուն։ Այս երկու տէրութիւնք իրենց նաւատորմերուն վրայ միշտ նոր յաւելումներ կ'ընեն, և Սթանֆորդ կ'ըսէ թէ «մրցումը որչափ ալ ծախք պահանջէ, Անգղիա չկրնար թոյլ տալ որ զինք գերազանցեն»։ Նոյն թերթը կը յարէ. «Նաւային գերազանցութիւնն էական է Անգղիոյ և իւր ստացուածոց ապահովութեան համար։ Ուստի մեր նաւատորմին զօրացումը երբեք չսպառնար աշխարհի միւս տէրութեանց ապահովութեան։ Այս մասին Անգղիոյ զիրքն էական տարբեր է այն ազգաց զիրքէն որ գրեթէ միայն ցամաքային զօրքի պէտք ունին զիրենք պաշտպանելու համար։ Եթէ անգղիական նաւատորմին զօրութիւնը կրկնապատկուի յառաջիկայ քանի մը տարեաց մէջ, ոչ մէկ տէրութիւն պարտի վրդովիլ, բայց միայն այն որ կը զգայ թէ մեր դէմ իւր թշնամական դիտաւորութիւններն այդ յաւելմամբ կը խափանուին»։

—Գանի մը շաբաթ առաջ յիշեցինք Մ. Հէրմիթ անուն Ֆրանսացիի մը Հսլըր քաղաքին մէջ ըրած փորձերը յորս ելեկտրականութեամբ լուծեալ ծովու ջուրն իրիւ հակահետական գործածուած էր։ Սթանֆորդի թղթակիցը կը յիշէ ուրիշ փորձերու արդիւնքը որ կատարուած են Լորիան քաղաքին մէջ Տը. Բըֆըրի ներկայութեան։ Տը. Բըֆըր Լոնտոնէ եկած էր տեսնելու Մ. Հէրմիթի զիւարի արդիւնքը։ Կատարուած փորձերէն մին էր յիշեալ հականետականէն լուծեալ նախորդ զիշերը ժանտատենդէ մեռած հիւանդի մը կզկղանքը պարունակող ամանին մէջ։ Դարչահոտութիւնն անմիջապէս անհետացաւ, և մէկ քանի վայրկեանի մէջ ամանին բոլոր պարունակութիւնը փոխուեցաւ գեղնադոյն, թափանցիկ հեղուկի մը։ Սթանֆորդի թղթականիցը կը գրէ. «Տը. Բըֆըր ինձ ըսաւ թէ մանրաճճեաց մշակութեան յատկացեալ սրուակներէն մին, յորում կզկղանք դրուած էր առանց անոր վրայ Մ. Հէրմիթի հականետական լեցունելու, 48 ժամուան միջոցին ամէն տեսակ մանրաճճեաց զանգուած մը կը պարունակէր. մինչ միւս սրուակները, որոց մէջ ելեկտրականութեամբ լուծեալ ջրով խառնուած կզկղանք դրուած էր, մանրաճճի չէին պարունակեր։ Վասն որոյ, Տը. Բըֆըր կատարեալապէս յաջողած կը համարի փորձը։ Տը. Բըֆըր կ'առաջարկէ որ այս զիւար յԱնգղիա փորձուի ընդարձակ սահմանի մէջ»։ Ֆիլադելֆի յոգ-

ուածագիրներէն Մ. Կոթիէ եւս կ'առաջարկէ նմանօրինակ փորձ մը ընել փարիզի մէջ, քանի որ դեռ սկսած է նոր դրութեամբ կոյուղիներու շինութիւնը որոց համար փարիզ քաղաքը առաւել քան 100 միլիոն ծախք պիտի ընէ :

—Մ. Ծանարտէլի չկրնալով իտալական նախարարութիւն մը կազմել հրաժարեցաւ իւր յանձնառութենէն, եւ Ումպէրթոյ թագաւոր Մ. Բերսիլի յանձնեց նախարարութիւն մը կազմելու պաշտօնը :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքիս մէջ հետախորդ բարեբաղդաբար նուազելու վրայ կ'երևի : Մէկ շաբթուան միջոցին վարակուողներու եւ մեռնողներու թիւերն են հետեւեալք . Դեկտ. 8ին 66 վարակուող եւ 33 մեռնող, 9ին 43 վարակուող եւ 23 մեռնող, 10ին 30 վարակուող եւ 17 մեռնող, 11ին 38 վարակուող եւ 17 մեռնող, 12ին 28 վարակուող եւ 15 մեռնող, 13ին 13 վարակուող եւ 13 մեռնող, 14ին 31 վարակուող եւ 16 մեռնող :

Հետախորդ ծագած է Սէլանիկի մէջ ուր մէկ շաբթուան միջոցին ութ անձինք մեռած են : Տրապիզոնի մէջ վարակուողներու թիւը սակաւ ինչ նուազած է : Ամասիոյ մէջ հոթն անձինք մեռած են մէկ շաբթուան միջոցին : Պարթիւնի մէջ դեկտ. 8ին երեք մահեր պատահած են, բայց այնուհետեւ ոչ ոք ընդունած է համաճարակէն : Բէօթանիոյ մէջ դեռ հետախորդ սակաւաթիւ վարակուողներ կ'ըլլան :

Եւրոպայէ երկաթուղեաւ Թուրքիա եւ կողներու համար Մուսթաֆա Փաշայի մէջ հաստատուած բաւարարական ջնջումն է : Արեւելեան երկաթուղեաւ Կ. պոլսէ մեկնող ուղեւորներ երեք օրուան բաւարարական պիտի ենթարկուին Չաթալճայի մէջ :

Դեկտ. 7ին վերջացող շաբթուան մէջ Կ. պոլսէ Թուրքիայի կայարանը հասած են 4,247 ուղեւորներ, որոց վրայ բժշկական քննութիւն կատարուած է եւ ամէնքն ալ առողջական լաւ վիճակի մէջ գտնուած են :

—Այս շաբթու վերջացաւ դատաստանն Տր. Հիւսնի պէյի եւ դեղագործ Սթաւրաքի էֆ.ի, որք ամբաստանուած էին թէ Իսկիւտարի մէջ հետախորդի մը մահուան պատճառ եղած էին : Տր. Հիւսնի պէյի դէմ բերուած ապացոյցը բաւական չհամարուեցաւ, եւ Սթաւրաքի էֆ.ի դէմ բերուած ապացոյցն ալ անկանոնութիւն կը ցուցնէր մանաւանդ քան յանցանք, վասն որոյ երկու ամբաստանեալք եւս անպարտ արձակուեցան :

—Հետախորդ ճարակման միջոցին առողջապահական պաշտօն ունեցող պաշտօնեաներ եւ զինուորներ իրենց աստիճանին համեմատ մասնաւոր յաւելուածական թոշակ մը պիտի ստանան : Եթէ անոնցմէ մին մեռնի իւր սոյն գործին բերմամբ, իւր ընտանիքը մասնաւոր յաւելուածական թոշակ մը պիտի ստանայ :

—Դրոշմի նոր օրէնքը, որ թէ՛ օտարազեաց եւ թէ՛ բնիկներուն կը վերաբերի, յունվ. 1/13ին պիտի սկսի գործադրուիլ : Նոր օրէնքին գործադրութենէն առաջ չինուած եւ յիշեալ թուականին հասարակութեան ձեռքը գտնուած գրութեանց եւ մուրհակներուն վրայ սովորական դրոշմաթուղթերը պարտին գտնուիլ եւ Հանրային Պարտուց վարչութեան կողմէ ջնջուած ըլլալ : Սակայն

նկատելով որ դժուար եւ տեղ տեղ անկարելի է այդ վարչութեան ջնջել տալ դրոշմաթուղթերը, որոշուած է այդ տեսակ թուղթ ունեցողներն արտօնել որ դրոշմաթուղթ փակցունեն եւ իրենք զայն ջնջելով տուգանքէ զերծ ըլլան : Օրէնքին զանցառու գտնուելով տուգանքի ենթարկուող օտարազեաց այդ տուգանքը վճարել պիտի տրուի այն միջոցներով որք ձեռք կ'առնուին դատարանի մը ու եւ վճիռն անոնց վրայ գործադրուի համար : Դեռպահանջանք եւ հիւպատոսարաններու կողմէ պատրաստուած գրութիւններն ազատ են դրոշմի տուրքէն, բայց օրինօք այդ տուրքին ենթարկեալ գրութիւններ, որ հիւպատոսարանի մը մէջ կը պատրաստուին կամ կ'ընդունուին անպաշտօն անձանց կողմէ, տուրքէն ազատ չեն :

—Կայսերական Իւրաքէ մը կը հրամայէ Մէքքէի մէջ 6,000 աղքատ ուխտաւորներու համար պատսպարան մը շինել, որոյ 1,000 ուխտաւոր պարունակելու կարող մէկ մասն անմիջապէս պիտի կառուցուի : Բաց աստի Մէքքէի հիւանդանոցը պիտի ընդարձակուի, Մէտինէի մէջ նոր հիւանդանոց մը պիտի շինուի հարկաւոր դեղարաններով եւ հակաանեխական գործիներով : Մինա եւ Ճիտաէ քաղաքները բերուած ջրոյն հոգ պիտի տարուի, եւ փողոցները խնամով եւ զիտականօրէն պիտի մաքրուին : Հետախորդ ծաւալումն արգելող այս միջոցներէն զատ՝ որոշ հրահանգներ տրուած են այդ հիւանդութեան Հիւպատոսանէ յԱրարիա մուտքը բաւարարական տնօրինութեամբ արգելելու համար : Ամէն տարի Բամազան ամսոյ մէջ մասնաւոր բժիշկներ եւ դեղագործներ մայրաքաղաքէս Հիճազ պիտի զրկուին բոլոր հարկաւոր նախադրուածութիւնները կատարելու համար :

—Միւրիէ վարժարանին վկայականաց բաշխման հանդէսը երկուշաբթի օր կատարուեցաւ սովորական արարողութեամբ : Վկայական ստացան յիսուներէն ընթացաւարներ, որոց երեքը Հայ էին :

Երեքշաբթի օր եւս կատարուեցաւ Սուլթանիէ վարժարանին վկայականաց բաշխման հանդէսը : Վկայական ստացան երեսուներեք ընթացաւարներ, որոց տասնուվեցը թուրքերէն եւ ֆրանսերէն դասընթացներուն միանգամայն հետեւած էին, երեքը՝ միայն թուրքերէն դասընթացին եւ տասնուչորսը՝ միայն ֆրանսերէն դասընթացին : Երեսուներեք ընթացաւարներուն երեքը Հայ էին :

—Հոռոմայ նորընտիր բրիտանական դեսպան Սըր Բլէր Ֆորտ անցեալ ուրբաթ եւրկոյ մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ Մարսիլեայի շողեմաւով : Բազմաթիւ պաշտօնական եւ անպաշտօն անձնաւորութիւնք մինչեւ շոգենաւ երթալով անոր ողջերթ մաղթեցին :

—Պէյրուսի քառաթիւն ընկերութիւնը վերջերս քարափի տուրք ուզած էր Մալսուսէի վարչութեան շողեմաւորէն միոյն ցամաք հանած մեծաքանակ ածուխին համար : Մալսուսէի վարչութիւնն ուզած էր բան մը վճարել ըսելով թէ իւր շողեմաւորը կառավարական ստացուածք ըլլալով քարափի տուրքէ ազատ են : Խնդիրը Բ. Դրան յանձնուելով որոշուեցաւ թէ, որովհետեւ ածուխը կառավարութեան կը վերաբերէր, պէտք էր տուրք վճարել քարափանց ընկերութեան :

—Տարի մը առաջ Չէշմէի մէջ Իլիա

Փեթրիտի անուն անձ մը վայրագ կերպով սպաննած էր Պողոտայի Ահմէտ անուն անձը : Իլիա Փեթրիտի դատուելով յանցաւոր գտնուեցաւ եւ մահուան դատապարտուեցաւ : Վճիռը հաստատուեցաւ վճարելով ատենին կողմէ եւ կայսերական վաւերացումն ստանալով գործադրուեցաւ Չէշմէի մէջ :

—Կ. պոլսոյ մէջ ցորենի դինն անկում մը կրած ըլլալով հացի դինը հինգ փարա նուազեցուած է դեկտ. 14էն սկսեալ :

—Սապահ կը դրէ թէ առողջապահական վարչութիւնը Տր. Ֆաիզ պէյի եւ Տր. Մուհիթտին պէյի ընտանիքներուն 30,000 դահի գումար մը շնորհած է ի վարձ այդ բժիշկներուն անձնուրացական ծառայութեանց եւ ի քաջալերութիւն այլոց : Տր. Ֆաիզ պէյ անցեալ տարի առողջապահական պաշտօնով Մէքքէ զրկուած եւ հետախորդ մեռած էր : Տր. Մուհիթտին պէյ զրկուած էր անոր տեղը, եւ նմանապէս հետախորդ ընդունելով մեռած էր :

—Դերմանացի սպայ մը, որ Պերլինէ հեծելանուով (bicycle) ճամբայ ելած է Գահիթ ուղեւորելու համար, Մուսթաֆա Փաշայի բաւարարական հասած է :

—Նոյեմբերի սկիզբները Չորէ Հալէպ քաջող թղթատարին վրայ աւազակներ յարձակած էին էպու Հալիլի եւ Համաթի միջեւ, եւ 100,000 դահի արժողութեամբ աւանդներ պարունակող պայուսակն ուղտով միասին տարած էին : Հալէպի Ֆաիթթերթը կը ծանուցանէ թէ Անգէի Շէյխը եղելութիւնն իմանալով ուղտը եւ պայուսակը վեց ժամուան մէջ գտնել տալով թղթատարական պաշտօնէից յանձնը է պայուսակին կնիքները դեռ չաւրուած :

—Պաղտատի եւ Պասրայի մէջ Բնիկներու երեցած է :

—Ջեռնհաս պաշտօնէից հրաման եղած է արգելել Կէշլէի մէջ ճարակող արջոց հիւանդութենէն մեռնող անասնոց մորթութիւն գործածութիւնը : Մեռնող անասնոց վրայէն արգէն հանուած մորթերը պիտի հաւաքուին եւ կիրով պիտի թաղուին : Նոյն ժամանակ հիւանդ անասնները մասնաւոր ախոռներու մէջ պիտի դրուին եւ անասնաբոյժներու ձեռամբ պիտի դարմանուին : Հիւանդացած եղներու եւ դոմէշներու գործածութիւնը պիտի արգելուի, եւ ժողովրդեան հրահանգ պիտի տրուի որ իրենց անասուններուն դետերէ կամ առուակներէ ջուր խմել չթողուն, այլ աղբիւրի կամ հորի ջուր տան անոնց :

—Մայրաքաղաքիս հարուստ յոյս սեղանաւորներէն Մ. Տիմիթրիոս Սթէֆանովիչ վերջերս մեռաւ Սթէֆէի մէջ, եւ մարմինը իւր գրասենեակով մայրաքաղաք փոխադրուեցաւ : Յուդարկաւորութեան եւ թաղման հանգէսն այս հինգշաբթի մեծ շքով կատարուեցաւ : Հանդուցեալը մեկուկէս միլիոն ֆրանք տուած էր Փարիզի մէջ յունական եկեղեցի մը կառուցանելու համար :

—Խապուկի Գալֆայեան Որդանոցին հաստատման 28րդ տարեդարձին հանդէսը կատարուեցաւ այս կիրակի օր :

ԳՐԱՄԱԿԱՆ			
Դեկտ. 4/16, 1893			
Գոնստիտ	24 33	Բուք. Երկ. Բաթին	92 50
Պարտուց 3արդարման Թղթատարմ (Թաթիլէի			
Տիւլուն Գայմէսի) 18		Թաթիլէի Թ 0 0 0	88 33
ԳՐԱՄԱ, 0 0 0. ուղեւ 100 0			
Մէքիտիէ	107 38	Ուսուցիչ ԲՈՒ	90 7
Մէթալիք	97	Կարդէն	87 19
Պէշիք	106	Գրեմից	54 13
Միւրուք	104	Անգլ. ուղեւ	110 9
Մանր արժաթ	103	Մանթիլ Թղթ.	8 72

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՊՈՒ ՊՅԱԶԱՆ
Ֆիճմանճըլար Եղուշը, Ամերիկացի Խան